Social Upbringing of University Students as a Complicated and Multi-Faceted Process

Liu Sin

Postgraduate student of Social pedagogics department (China)

Dragomanov National Pedagogical University (Kyiv, Ukraine)

Abstract

The concept «social upbringing» of the personality is presented in the article. The directions, stages and the aim of the students' social upbringing are analyzed; the preconditions of effective social upbringing organization are described; the multidimensional functions realizing in the socio-upbringing environment of the higher education institution are considered.

Social upbringing is considered by various scholars based on perception of the essence of the "sociality" phenomenon.

Stressed on the transition to a democratic and humanistic education specified by the transformation of social situation, cultural changes and educational innovations. The author points out that this process requires the changing in the aims' concretization and the ways to upbringing process.

Key words: social upbringing, components of upbringing process, social component, pedagogical component, socio-upbringing institution.

Актуальність статті. Соціальне виховання – складний і суперечливий процес включення й адаптації підростаючого покоління в життя суспільства у різних його аспектах життєдіяльності. В такому процесі реалізуються ідеали, духовні цінності суспільства на тому чи іншому етапі його розвитку. У свою чергу, ідеали і цінності трансформуються в цілі виховання, які, у свою чергу, визначають його зміст, форми і методи.

Проте комплексний підхід до вирішення питання щодо перехідних етапів розгортання процесу соціального виховання у закладах вищої школи та можливих механізмів його реалізації ще недостатньо встановлено в педагогічній науці.

Аналіз наукових джерел дозволив спиратися на загальнонаукові положення про системність соціального виховання, розроблені Б. Купріяновим, Є. Юдіним; питання соціального виховання студентів у позанавчальній діяльності знайшло своє відображення у працях вчених-педагогів, зокрема: Л. Ази, М. Білобородова, Т. Бондаренко, Т. Бурцевої, М. Гавриленко, О. Гладковської, Т. Логвиновської, Т. Ромм та ін.

Метою даної статті є спроба розкрити сутність соціального виховання студентів та довести його багатоаспектність як процесу, і як результату, і як педагогічного феномена впливу на студентів

Виклад основного матеріалу. Основні теоретичні положення щодо соціального виховання молоді успішно розроблені у наукових школах українців А. Капської (Київ), С. Савченка (Луганськ), Л. Міщик (Глухів), М. Євтуха (Київ) тощо. Загалом науковці розглядають «соціальне виховання» як цілісний соціально – педагогічний комплекс, який виникає в результаті взаємодії різних факторів виховання та взаємозв'язку компонентів процесу виховання (мета, структура, зміст, управління і результати функціонування) для досягнення мети соціального виховання особистості, її соціальної адаптації й захисту.

Адже від того, яким стане молоде покоління найближчим часом, від рівня його освіченості, вихованості, підготовленості до життя у швидкоплинних умовах, від сучасності мислення, відповідальності, ініціативності їх соціальної участі у справах держави, від його готовності до політичного і соціального вибору – сьогодні залежить майбутнє країни.

Перший багатоаспектний варіант виховання привів науковців до поступового руху соціально-педагогічних процесів. Лише в 60-х роках ХХ ст. почала розвиватись соціально-педагогічна робота. Це був відгук на потреби суспільства, вимоги оновленого життя, необхідність удосконалення виховної діяльності і, в першу чергу, на вимоги до взаємодії освіти і життя.

Наступний етап становлення соціального виховання набуває сили в 70-80 роках ХХ ст. Цей період можна назвати етапом педагогізації соціального середовища, оскільки у всіх регіонах і республіках колишнього Радянського Союзу створювалась розгалужена мережа різних установ, основною метою їх діяльності було вдосконалення виховної роботи з молоддю. Такі установи об'єднували у своїй структурі різні напрями виховної роботи: освітньо-виховні, фізкультурно-оздоровчі, соціально-педагогічні.

Своє друге народження соціальне виховання пережило у 90-ті роки.

Цілком закономірно, що крах комуністичних ідеалів, теорії комуністичного виховання спонукали до перегляду співвідношення виховання й освіти, закріплення за

освітніми установами в основному освітніх цілей і функцій. І саме в цей час переноситься центр виховання в сім'ю (яка, до речі як інститут не була до цього готовою).

Окрім того, в цей період досить впевнено заявляють про себе і свої ідеї психологи і педагоги стосовно розуміння суті поняття «соціальне виховання», здійснюється перехід до створення в державі цілісної системи соціальних служб, розробляється концепція соціального виховання, розгортається активна підготовка кадрів соціальних педагогів і соціальних працівників.

Останній етап активізував продуктивні пошуки в педагогіці і місце соціального виховання у позанавчальній діяльності в різних освітніх закладах I–II та III–IV рівнів акредитації.

В науковій літературі існує три основні значення поняття «виховання»: перше трактує дане поняття досить широко, розуміючи під ним такі процеси, як «виховує життя», «виховує сім'я і школа», «виховує рідна земля» тощо. Мається на увазі вплив середовища на людину, при цьому передбачається можливість реалізації набутих цінностей, знань, традицій, набутих у суспільстві, наступному поколінні, іншій соціальній групі [1, с. 5–6].

Звідси можна погодитись з позицією М. Плоткіна, в якій наголошується на тому, «що соціальне виховання пронизує всі сфери виховання, які часто виходять за межі конституційного середовища і в яких наявний в тому чи іншому виді соціальний компонент – фактори макро- і мікросередовища, які мають вплив на процеси соціалізації особистості, соціальні відносини між соціальними інститутами і суб'єктами соціалізації [2, с. 32–35].

Поступово від чистого виховання науковці переходять до соціального виховання. На думку ряду вчених (Б. Бітінас, Т. Бондаренко, М. Гавриленко, А. Іванченко), можна виокремити деякі першочергові позиції: соціальне виховання проникає у побут, працю, дозвілля людей, у різні сім'ї, виводиться виховний процес в реальне життя за межі школи і вузу. При цьому цілком можна погодитись з позицією А. Корнілової, яка доводить, що «ефективність соціального виховання можна забезпечити у процесі роботи з об'єктами виховання: кожний вихованець потребує до себе індивідуально-

диференційованого підходу залежно від особистісних характеристик та від ситуації і обставин; у становленні його як особистості, як громадянина відіграє значну роль його активно – діяльнісне становлення до навколишнього світу» [3, с. 23].

Значно ширше розглядає соціальне виховання А. Мудрик. Він розуміє соціальне виховання як «цілеспрямований процес засвоєння певної системи знань, норм, цінностей, відносин, способів поведінки, які дозволяють людині функціонувати в якості повноцінного члена суспільства, громади, групи» [4, с. 9]. І якщо говорити про соціальне виховання студентської молоді, то варто сказати, що це є:

- спеціальне формування якостей загальнолюдської поведінки та певного типу особистості, яка засвоїла соціальний досвід життя в конкретному суспільстві і може активно брати участь у продуктивній діяльності та взаємодіяти з іншими людьми;

- це процес і результат стихійної взаємодії людини із найближчим середовищем й умовами цілеспрямованого виховання (сімейного, громадянського, правового);

- це процес спільного вирішення завдань активного пристосування людини до певних ролей, нормативних установок та зразків соціального прояву [5, с. 69; 6; 8].

Головною метою соціального виховання вчені вважають формування соціальності як інтегративної якості особистості у процесі планомірного створення умов для її відносно цілеспрямованого саморозвитку як суб'єкта соціального виховання. У даному разі соціальне виховання виступає як засіб створення певного простору, який дозволяє реалізувати особистісні потенціали, забезпечити включення особистості у проектування власних життєвих планів і перспектив та власної життєдіяльності.

Слід зазначити, що за останні два десятиріччя під час трансформації соціального становища, культурних змін і освітніх новацій простежується перехід у вихованні до демократичного і гуманістичного стилю. А відтак змінюються й конкретизуються цілі і способи виховного процесу: як свідчить практика, замість формування молодого покоління за заздалегідь розробленим ідеологічним зразком сьогодні пріоритетним завданням є формування вільної у своєму життєвому виборі особистості на основі її ознайомлення з різноаспектними політичними, соціальними й економічними традиціями суспільного і світового розвитку. І згідно з Законом України «Про вищу освіту» (2014 р.) змінюються способи організації навчально-виховного

процесу: розвиток набуває варіативності в освіті, в інноваційній педагогічній технології, деідеологізації виховання [9; 7].

Отже, потреба в соціальному вихованні обумовлена, з одного боку, особливостями соціально-педагогічної ситуації сучасної молоді (відсутність уваги до проблем молоді з боку громади, суспільства, поширенням явища байдужості, ігнорування інтересів молоді, поява явища наркоманії, обмеження можливостей в отриманні вищої освіти, працевлаштування, відпочинку), а з другого боку – розуміння того, що всі свої кризові проблеми українського суспільства можна вирішувати лише завдяки діям вихованої (соціалізованої і культурної) людини. Адже соціальне виховання охоплює і відповідно розглядає з педагогічних позицій практично всі сфери соціального життя і діяльності молоді людини: сімейний соціум, специфіку великого міста і мікрорайону, сільської громади й навчальних закладів, різні групи ризику тощо. Тому можна стверджувати, що в організації і змістовому забезпеченні соціального виховання рівнозначно зацікавлені особистість, суспільство і держава.

Аналізуючи соціальне виховання як багатоаспектний процес, В. Штифурак [10] доводить, що це цілеспрямований процес формування соціально значущих якостей особистості, необхідних для успішної соціальної діяльності. При цьому, можна визнати те, що соціальне виховання у всіх модифікаціях, моделях і технологіях об'єктивно служить суспільно-державним інструментом стабілізації позицій і норм поведінки молодого покоління в сучасних умовах і саморозвитку молоді людини як суб'єкта діяльності.

Тому можна стверджувати, що соціальне виховання студентської молоді є завданням всього суспільства, а не лише університету. Особливо важливою умовою ефективності діяльності у цій сфері є співпадіння цілей і завдань соціального виховання зі стратегією розвитку суспільства. Зміст соціального виховання – це забезпечення процесів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації на основі технологій і засобів педагогічної підтримки. Що передбачає такі напрямки діяльності: посилення виховуючого характеру навчання, створення у всіх типах освітніх установ ефективних гуманістичних систем; гармонізація виховання; педагогізація середовища, в радіусі дії освітньої установи; розгортання клубної, дозвілевої та любительської діяльності,

стимулювання нових молодіжних об'єднань; розвиток і заохочення демократичного потенціалу в управлінні освітніх і виховних інститутів; збереження і розширення мережі установ і підструктур для розвитку і реалізації інтересів та потреб молоді, які одночасно спрямовані на використання соціального замовлення щодо реалізації різноаспектних програм для молоді.

Таке бачення завдань соціального виховання дозволяє вести мову про інтегрований результат даного процесу, який проявляється у соціальності людини як її здатність взаємодіяти з соціумом, яка є джерелом власної активності, проявом індивідуального творчого ставлення до суспільного буття.

Враховуючи таку багатозначність і багатофункціональність соціального виховання, доцільно визначити окремо функції соціального виховання у закладі вищої освіти як виховної соціальної інституції.

1. *Ціннісно-орієнтована функція* передбачає формування морально-етичних якостей і установок, які узгоджуються з нормами і традиціями суспільства.

2. *Комунікативна функція* університету відображається в оволодінні студентами досвідом інтегративної педагогічної взаємодії, яку можна розуміти як цілеспрямовану міжособистісну комунікацію сучасників соціально-виховного процесу.

3. *Третьою функцією* в діяльності закладу вищої освіти є *актуалізуюча* функція, мається на увазі усвідомлена діяльність у створенні суб'єктами нового змісту соціально-виховного процесу завдяки їх взаємодії, рефлексії явищ дійсності, власної діяльності.

4. Однією із багатовекторних функцій вищого навчального закладу як соціально – виховного інституту є *організаційна функція*. Дана функція реалізується на різних організаційних рівнях вищого навчального закладу – студентська група, факультет, соціально-виховні і громадські структури.

5. *Діяльнісна функція* закладу вищої освіти загалом відображає єдність різних видів діяльності: освітньої, науково-дослідної, соціально-педагогічної.

Таким чином, наповнення освітньої діяльності резервами соціально – виховної діяльності є важливим шляхом підвищення її престижу, створення значних можливостей для самоформування і самореалізації студентів у різних соціально-виховних ситуаціях чи реальних умовах праці.

На основі вище викладеного можна зробити такий висновок: *соціальне виховання, як процес соціально керованої соціалізації, є по суті педагогічно орієнтованою і цілеспрямованою системою соціальної допомоги, яка здійснюється у спеціальних виховних організаціях і спрямована на розвиток духовно-ціннісних орієнтацій, можливостей молодшої людини(її знань, здібностей, моделей поведінки, відносин) з метою її включення у соціально значуще життя. У цьому розумінні соціальне виховання передбачає використання суспільством всього арсеналу засобів і методів освітньо-виховного процесу, які б сприяли формуванню особистості та її успішному входженню в соціум.*

Сказане загалом дозволяє зазначити, що соціальне виховання здійснюється в основному за такими напрямками: 1) створення умов з метою передачі соціального досвіду через організацію і стимулювання життєдіяльності членів суспільства; 2) формування виховуючого, особистісно розвиваючого середовища для певної самореалізації і самовдосконалення кожної людини; 3) освіта, навчання, просвітництво виступають складовими соціального виховання, в результаті чого відбувається оволодіння знаннями, вміннями, навичками, особистісними якостями, досягається інтелектуально-моральна свобода; 4) організація індивідуальної соціальної допомоги людині, процесів реалізації і потреб, і соціальної реабілітації, що сприяє вирішенню певних проблем і забезпеченню нормальної її життєдіяльності.

Висновки. Все вищевикладене дозволяє зробити певний висновок про те, що соціальне виховання як соціально-педагогічна проблема є складним інтегративним явищем, вивчення й аналізу якого дає змогу виявити орієнтири і напрямки у практичній діяльності, сприяючи загалом підвищенню ефективності соціально-виховного процесу у закладах вищої освіти. Наші наукові пошуки в майбутньому зосереджуються на практичному аспекті, формах і методах соціального процесу в умовах позанавчальної діяльності студентів в закладах вищої освіти.

References

1. Osypova T.Yu. *Vykhovna robota zi studentskoiu moloddiu* [Educational work with student youth]: navch. posibnyk. Odesa :Feniks, 2006. 288 p.
2. Plotkyn M.M. *Sotsyalnoe vospytanye shkolnykov* [The social education of

schoolchildren]: monohrafiia. Moskva: Yzd-vo Ynstytuta pedahohyky sotsyalnoi raboty, 2003. 200 p.

3. Korniylova A.H. *Sotsyalnoe vospytanye shkolnykov v rehyonalnykh usloviakh Respublyky Sakha* [Social education of schoolchildren in the regional conditions of the Republic of Sakha]. Yakutsk, 2008. 212 p.

4. Mudryk A.V. *Obshchenye v protsesse vospytaniya* [Communication in the process of education]: uchebnoe posobie. Moskva: Pedahohicheskoe obshchestvo Rossyy, 2001. 320 p.

5. Kapska A.Y. *Sotsialne vykhovannia studentiv u suchasni vyshchii shkoli odna iz aktualnykh problem* [Social education of students in the modern higher education as one of the actual problems]. *Zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv: NPU imeni M.P. Drahomanova, 2007. P. 68–73.

6. Karpenko O. H. *Rol pedahohichnykh mozhlyvostei u protsesi hromadianskoho stanovlennia studentiv* [The role of pedagogical opportunities in the process of students' civic development]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P.Drahomanova. Seriya II : Sotsialna robota. Sotsialna pedahohika : zb. nauk. prats*. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2018. Vyp. 24 (II tom). P. 224–231.

7. Petko L.V. *Vyklyky XXI stolittia dlia osvithnoho prostoru Ukrainy. Naukovi pratsi ChNU: nauk. zhurnal* [The challenges of educational space in the 21st century] / Chornom. Nats. un-t im. Petra Mohyly; red. Kol.: O.P.Meshchaninov (holova) [ta in.]. – Mykolaiv: Vyd-vo ChNU imeni Petra Mohyly, 2017. T. 303. Issue 291. P. 10–14

8. Petko L.V. *Yednist navchannia i vykhovannia u formuvanni profesiino oriientovanoho inshomovnoho navchalnoho seredovyshcha v umovakh universytetu* [Unity of teaching and upbringing in the formation of professionally oriented foreign language learning environment at conditions of university]: monohrafiia. Kyiv: Talkom, 2017. 337 p.

9. *Pro vyshchu osvitu* [About higher education]: Zakon Ukrainy vid 14.07.2014 r. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

10. Shtyfurak V.Ye. *Sotsialno-pedahohichni osnovy vykhovnoi roboty zi studentskoiu moloddiu* [Social-pedagogical bases of educational work with student youth]: [monohrafiia]. Vinnytsia: Dilo, 2007. 568 p.

Translation of the Title, Abstract and References to the Author's Language

УДК 378.015.31: 316.42

Лю Сюнь. Соціальне виховання студентів університетів – складний багатограний процес.

У статті представлено змістовий аспект поняття «соціального виховання» студентів як особистісно-орієнтований процес, що реалізується в умовах вищого закладу освіти.

Соціальне виховання розглядається різними науковцями на основі сприйняття суті феномена «соціальність». Автор доводить необхідність оптимізації процесу соціального виховання студентів та утверджує думку про залежність змісту, форм і

методів даного процесу від цілей, і деталей, і цінностей на конкретному етапі розвитку суспільства.

Ключові слова: соціальне виховання, соціальність, процес, заклад вищої освіти, студенти.

Література

1. Осипова Т. Ю. Виховна робота зі студентською молоддю: навчальний посібник. Одеса : Фенікс, 2006. 288 с.

2. Плоткин М. М. Социальное воспитание школьников: монография. Москва: Изд-во Института педагогики социальной работы, 2003. 200 с.

3. Корнилова А. Г. Социальное воспитание школьников в региональных условиях Республики Саха. Якутск, 2008. 212 с.

4. Мудрик А. В. Общение в процессе воспитания: учебное пособие. Москва: Педагогическое общество России, 2001. 320 с.

5. Капська А. Й. Соціальне виховання студентів у сучасній вищій школі - одна із актуальних проблем. *Збірник наукових праць*. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. С. 68–73.

6. Карпенко О. Г. Роль педагогічних можливостей у процесі громадянського становлення студентів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 11 : Соціальна робота. Соціальна педагогіка : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 24 (II том). С. 224–231.

7. Петько Л. В. Виклики XXI століття для освітнього простору України. *Наукові праці* [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]. Серія : Педагогіка : наук. журн. / Чорном. держ. ун-т імені Петра Могили; ред. кол. : О. П. Мещанінов (голова) [та ін.]. Миколаїв: Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. Т. 303. Вип. 291. С. 10–14.

8. Петько Л. В. Єдність навчання і виховання у формуванні професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету : монографія. Київ : Талком, 2017. 337 с.

9. Про вищу освіту: Закон України від 14.07.2014 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

10. Штифурак В. Є Соціально-педагогічні основи виховної роботи зі студентською молоддю : [монографія]. Вінниця: Діло, 2007. 568 с.